

МОНАШКИ ПОРТРЕТИ СВ. САВЕ

Сви до данас очувани фреско-портрети приказују Св. Саву као архиепископа. Само у познијим илустрацијама његова живота, у трпезарији манастира Хиландара, на икони у манастиру Морачи итд. приказан је Св. Сава *и као монах*. А у најновије доба у старом и новом руском манастиру Св. Пантелејмона у Светој Гори израђују се слицице, које приказују Св. Саву као младог скоро голобрадог монаха, са осмокраким крстом и бројаницама у десници, а запаљеном свећом у левици; сем тога и покривало монашко на његовој глави је данашње, а не средњевековно. — На једној таквој слици, коју сам добио у старом Русику на Светој Гори, пише око светитељеве главе ово: *Сѣй Савва Царевичъ Сербскій въ мѣрѣ Растко. Приналъ постригъ юношей 18 лѣтъ въ Русикѣ на Св. Горѣ въ 12 вѣкѣ. Скончался 1237 12 янвора (! види слику).*

Данашње приказивање Св. Саве као монаха у Светој Гори

Међутим, врло је вероватно, да је Св. Сава, по старом ктиторском праву и обичају, *као млад монах* портретисан био већ крајем XII века у Хиландару, кога је он, заједно са оцем својим Симеоном-Немањом, дао саградити и живописати. — Фреске монаха ктитора, као и монаха главних ктиторских сарадника при грађењу задужбина, налазе се још очуване у неколико наших средњевековних и доцнијих цркава (Охрид, Дечани, Матеич, Пива итд.).

У Хиландару данас нема старог монашког портрета Св. Саве, нити су нам шта о њему забележили његови биографи; али, по Доментијану, знамо: да је у првобитној хиландарској саборној цркви постојао *портрет* Св. Симеона-Немање, на једном *стѹбу*, већ пре канонизације његове за светитеља. Доментијан, наиме, у Животу Св. Симеона прича: да је, приликом објављивања монаха Симеона-Немање за светитеља, миро промочило не само његов гроб — *нѣ и земљу и варѣ и камене* и *дѣѣѣ бѣ светли написанѣ на стѣпѣ* (стр. 88); док је у Животу Св. Саве исти садржај овако формулисао: (Христос) повелѣ и соухомоу камѣкоу источити миро благооуханѣно *отъ ногы светааго образа написанна на стѣпѣ* (стр. 188). — Тај портрет монаха ктитора Симеона-Немање, заједно са портретом сина му, Саве монаха, могао је пропасти, по свој прилици, приликом обнове из основа хиландарске централне цркве за време краља Милутина.

Да је, поред ктиторског портрета Св. Симеона-Немање, могао у исто време насликан бити у Хиландару и портрет Св. Саве као монаха, уверава нас и чињеница, што је Св. Сава, у доба између смрти Немањине и његове канонизације, обновивши манастир Четрдесет мученика у Ксеропотаму на Светој Гори, дао у њему, *као нови ктитор, насликавши свога оца и себе*. Доментијан о томе изрично каже: *изѹграфиса светоую црковь светыхъ м. моученикъ и вѣсоудѣ оутврѣжденоую поставивъ, и написа въ нѣи родитѣля своѣго и сѣбе, и богомъ наречена быста истова хтитора* (стр. 184).

Дакле, врло је вероватно, да су се ктиторски портрети Св. Саве као младог монаха, још за живота његова, налазили не само у Ксеропотаму и Хиландару, него и по осталим задужбинама његовим на Светој Гори — у Кареји, Ватопеду и по другим местима.

Рад. М. Грујић

ПРВИ ДАТУМ ПРАЗНОВАЊА Св. СИМЕОНА-НЕМАЊЕ

Према казивању Доментијановом, у Животу Св. Саве, Св. Симеон-Немања није после канонизације одмах слављен на дан његове смрти 13 фебруара, него *3 фебруара*, заједно са његовим имењаком *Св. Симеоном Богопримцем*, који се слави тога дана.

Доментијан, наиме, прича како су претставници монаштва на Светој Гори, пошто су канонизовали Св. Симеона-Немању и у Хиландару у част новог светитеља и мироточца одслужили литургију, па за тим и у трпезарији свечано прославили тај дан — створише праздњство светомоу Симеоноу, новомоу мироточцоу. Том приликом је одређено било: да се Св. Симеон српски унесе у црквени календар поред Св. Симеона Богопримца и да се заједно с њиме сваке године празнује — и приложише њега (Св. Симеона-Немању) *къ светомоу Симеоноу Богопримцоу, пакъ праздновати има къ јединъ данъ ѡвѣште праздњство* (Доментијан, стр. 189).

У исто време благословио је сабор Светагораца: да Св. Сава напише каноне и стихире потребне за службу новоме светитељу, а уједно да опише и његова чудотворства, на основу којих је проглашен био за светитеља. Доментијан, констатујући то, тврди да је Св. Сава извршио тај поверени му задатак и за тим исти благослов пренео на своје ученике, да наставе и сами рад у том правцу — и благословивше богонаснааго оца нашего кирь Савоу написати њмоу (Св. Симеону-Немањи) каноны и стихире и чоудотворения њега; *онъ же написа въ пакы благослови насъ ѹченикы своѣ тѣмъжде благословениемъ* (Доментијан, стр. 190).

Пошто је, дакле, у прво време Св. Симеон-Немања заједно слављен са Св. Симеоном Богопримцем, то је и служба, коју је за ту сврху написао Св. Сава, морала бити кратка да би могла бити како треба комбинована са службом Св. Симеона Богопримца.

Пренашање црквеног празновања Св. Симеона-Немање на дан његове смрти, 13 фебруара, изведено је, по свој прилици, тек после преноса моштију светитељевих из Хиландара у Србију (1208 год.).

Рад. М. Грујић